

Nr 4

Utbildningsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1975: 1 såvitt gäller anslag till det obligatoriska skolväsendet m. m. jämte motioner

1. **Bidrag till driften av grundskolor m. m.** Regeringen har i propositionen 1975: 1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkten D 8 (s. 158—171) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de i propositionen 1975: 1 förordade riktlinjerna för statsbidrag till socialförsäkringsavgift för sjukförsäkringen inom statsunderstödd verksamhet,

2. godkänna de ändringar för statsbidrag som behövs med anledning av den höjda socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen och som förordats i propositionen 1975: 1,

3. godkänna de i propositionen 1975: 1 förordade riktlinjerna i vad avser särskild undervisning,

4. till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 4 812 400 000 kr.

Motionerna

1975: 160 av fru Lantz m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer att skolstadgans poängsystem beträffande samordnad specialundervisning skall tillämpas i fråga om stödundervisning åt invandrarbarn i grundskolan,

1975: 163 av fru Ingvar-Svensson (c) och herr Rämgård (c) vari hemställs att riksdagen anholder att regeringen fastställer sådana regler för bidraget till personell assistans för vissa handikappade elever i obligatoriska skolor att bidraget täcker kommunens faktiska kostnader,

1975: 357 av herrar Strömberg i Botkyrka (fp) och Remgård i Falkenberg (fp) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär ändring av skolstadgan 1 kap. 7 § i enlighet med vad i motionen anförts,

1975: 518 av herr Bladh m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen

1. uttalar sig för att systemet med arvoderade institutionsföreståndare vid grundskolan även skall omfatta ämnena hemkunskap, teckning, trä- och metallslöjd samt textilslöjd på samma villkor som nu gäller för vissa andra ämnen,

2. ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av utvidgade möjligheter att inrätta arvodestjänst som insti-

tutionsföreståndare vid gymnasieskolan och då särskilt inom den yrkesinriktade undervisningen,

1975: 547 av herr Strömberg i Botkyrka (fp) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär ändring av statsbidragsbestämmelserna för grundskolan i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975: 548 av herr Strömberg i Botkyrka (fp) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av huvudlärartjänster för invandrarundervisningen i grundskolan,

1975: 806 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Nordin (c) såvitt gäller hemställan att riksdagen hos regeringen begär att statsbidraget till personell assistans fr. o. m. läsåret 1976/77 inte fördelas schablonmässigt utan på sätt som angivits i motionen efter bedömning av de enskilda elevernas behov av assistans (yrkandet 2),

1975: 821 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen

1. hos regeringen hemställer om en redogörelse för den försöksverksamhet som bedrivits i anslutning till utredningen om skolans inre arbete i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. hos regeringen hemställer att utredningen om skolans inre arbete ges i uppdrag att avge en redogörelse för de alternativa försök med resursanvändning som förekommit,

1975: 823 av herr Nyhage m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om en sådan ändring av läroplan för grundskolan och skolstadgan, att skolstyrelsen i varje kommun äger besluta hur den enligt nu gällande bestämmelser tilldelade förstärkningsresursen skall disponeras,

1975: 833 av fru Theorin (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär åtgärder, syftande till att undanröja de brister som för närvarande finns i fråga om vissa skolmyndigheters förpliktelser i vad gäller delgivning av beslut om förordnanden och tillsättningar,

1975: 1369 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en utredning, vars uppgift skall vara att omformulera skolsystemets huvudmålsättning och sociala värderingar i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975: 1394 av fru Nordlander m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen beslutar att den för grundskolan gällande schablonregeln för tilldelning av statsbidrag till elevassistenter räknat efter visst belopp per elev skall upphöra och att bidrag skall utgå att täcka ett faktiskt behov redovisat av varje kommun efter anslagsframställan, vilken regel även bör bli riktmärke för gymnasieskolan,

1975: 1395 av herr Nyhage (m) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag i nästkommande budgetproposition om införande av skolintendenttjänst i enlighet med skolöverstyrelsens utredning,

1975: 1396 av herr Nyhage m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen hos regeringen uttalar att på sätt i motionen angivits undervisnings-skyldigheten för rektor och studierektor vid grundskolan fastställs med hänsyn till omfattningen av undervisningen av invandrarelever,

1975: 1397 av herr Nyhage m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen beslutar om ett delningsförfarande för undervisningen i slöjd vid grundskolans låg- och mellanstadium, som innebär att varje klass med lägst 17 elever får delas i två slöjdgrupper, varvid början sker med årskurs 3 läsåret 1975/76, varefter systemet successivt genomförs,

1975: 1398 av herr Nyhage m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen beslutar att försöksverksamhet fr. o. m. läsåret 1975/76 får bedrivas med finska eller annat invandrarspråk som tillvalsämne vid grundskolans högstadium utöver de i skolstadgan 5 kap. 8 § andra stycket angivna tillvalsämnena samt att 200 000 kr. ställs till skolöverstyrelsens förfogande för denna försöksverksamhet,

1975: 1399 av herr Nyhage m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen beslutar att tjänst som huvudlärare skall finnas för specialundervisningen vid grundskolan,

1975: 1422 av fru Söder (c) och fröken Andersson (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att invandrabarn breds möjlighet att välja hemspråk som tillvalsämne på grundskolans högstadium.

Utskottet

Under rubriken Skolväsendet. Vissa gemensamma frågor behandlar föredragande statsrådet bl. a. frågan om de politiska ungdomsorganisationernas medverkan i skolornas samhällsinformation, erfarenheterna av försöksverksamheten vid intagning till förskollärarytbildning samt frågan om statsbidrag till s. k. reservvikarier. Dessa frågor har också tagits upp i motionerna 1975: 534, 1975: 1390 samt 1975: 539 och 1975: 807. Utskottet vill här anmäla att det kommer att behandla dessa motioner i ett senare sammanhang.

Efter denna anmälan övergår utskottet till att behandla anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m.

Ur anslaget bestrids i första hand kostnaderna för driften av grundskolan och praktisk lärarytbildning vid grundskolan. Vidare ersätts kostnaderna för avlöning av skoldirektör ur detta anslag. Anslaget belastas vidare med vissa kostnader för reseersättningar m. m. samt med kostnader för statsbidrag till avgifter till försäkring för tilläggspension

(ATP), socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen och allmän arbetsgivaravgift. Slutligen utgår ur anslaget bidrag till vissa enskilda skolor.

Statsmakterna beslöt år 1974 (prop. 1974: 132, SkU 1974: 54, SfU 1974: 33, rskr 1974: 329 och 331) om sänkning av inkomstskatten och höjning av arbetsgivares och egenföretagares socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen. Genom beslut av riksdagen hösten 1974 (prop. 1974: 129, SfU 1974: 32, rskr 1974: 332) har vidare socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen höjts. I budgetpropositionen föreslås att statsbidraget till huvudmännen för viss statsunderstödd utbildningsverksamhet anpassas till nämnda höjningar. Utskottet har inte något att erinra mot de i propositionen förordade principerna härför.

I propositionen redovisas förslag beträffande bidrag till personell assistans för vissa handikappade elever i obligatoriska skolor.

Tillgängligt bidragsbelopp är enligt gällande bestämmelser uppdelat på två poster, en större som fördelas schablonmässigt med utgångspunkt i antalet grundskoleelever i respektive kommun och en mindre från vilken efter beslut av skolöverstyrelsen bidrag utgår till dels elev i specialskolan, dels kommun med särskilt stort medelsbehov för personell assistans.

Enligt motionerna 1975:163, 1975: 806 och 1975: 1394 bör inte huvuddelen av bidraget fördelas schablonmässigt med hänsyn till att därvid även kommuner utan handikappade elever får statsbidrag. I motionerna 1975: 163 och 1975: 1394 framförs vidare önskemål om att kommun skall få full kostnadstäckning för utgifter för personell assistans.

Under föregående års riksdag behandlade utskottet ett antal motioner med ungefär motsvarande innehåll (UbU 1974: 7, rskr 1974: 91). Utskottet anförde därvid att frågan på vilket sätt bidraget bäst fördelas på de kommuner som har störst behov av medel till personell assistans bör övervägas när erfarenhet av systemet med schablonmässig tilldelning föreligger. Av budgetpropositionen framgår att ifrågavarande bestämmelser enligt skolöverstyrelsen ej medfört den avsedda förenklingen av bidragsgivningen. I särskild skrivelse har vidare Handikappförbundens centralkommitté framhållit att reglerna uppfattas som orättvisa av många kommuner, i synnerhet av de kommuner som har många handikappade.

I propositionen visar föredragande statsrådet på en väg som bör kunna prövas vid medelsfördelningen, nämligen att relativt sett öka den post av bidragsbeloppet som står till skolöverstyrelsens disposition för kommun som har särskilt stort medelsbehov för personell assistans. Det bör vara möjligt att gå vidare på den vägen. Enligt utskottets uppfattning bör inom ramen för det totala bidragsbeloppet posten till skolöverstyrelsens disposition avsevärt ökas fr. o. m. budgetåret 1975/76. Vad utskottet

med anledning av motionerna 1975: 163, 1975: 806 och 1975: 1394 anförts om bidraget till personell assistans för handikappade elever bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Omfattningen av en kommuns skolväsende och arbetsbelastningen inom ett rektorsområde i grundskolan mäts enligt 1 kap. 7 § skolstadgan med ett poängsystem, där varje klass av låg- eller mellanstadiet motsvarar 1 poäng, varje klass av högstadiet 1,5 poäng och varje fullt 13-tal veckotimmar samordnad specialundervisning 0,5 poäng. Enligt motionerna 1975: 160 och 1975: 357 är de åtgärder som skolledningen vidtar för invandrarbarn inte av annan karaktär eller mindre arbetskrävande än de åtgärder den vidtar för elever med visst handikapp. Motionärerna föreslår att samma poängsystem som gäller för samordnad specialundervisning i grundskolan också får gälla för grundskolans stödundervisning för invandrarbarn. Även i motionen 1975: 1396 framförs önskemål av innebörd att stödundervisningen av invandrarbarn skall beaktas vid beräkningen av arbetsbelastningen inom ett rektorsområde.

Yrkandet i motionerna överensstämmer i stort med skolöverstyrelsens förslag i skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 februari 1971. I denna hemställde överstyrelsen att stödundervisning för utländska barn skulle få inräknas i poängtalet för skola. I yttrande över ärendet tillstyrkte Svenska kommunförbundet att stödundervisning för utländska barn i poänghänseende skulle jämföras med samordnad specialundervisning. Härvid hänvisade Kommunförbundet till att denna stödundervisning i fråga om arbetsinsatser från kommunens och skolledningens sida inte skilde sig från specialundervisning av stödjande karaktär. Det är enligt utskottets uppfattning rimligt att stödundervisning för invandrarbarn får tillgodoräknas med 0,5 poäng för varje fullt 13-tal veckotimmar undervisning i enlighet med de poängregler som gäller för samordnad specialundervisning. På grund av statsbidragsreglernas konstruktion kommer inte kostnaderna härför att belasta anslaget förrän budgetåret 1976/77. Bestämmelserna i skolstadgan bör kompletteras i enlighet med vad utskottet anförts. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motionerna 1975: 160 och 1975: 357 samt med anledning av motionen 1975: 1396 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anförts om tillämpning av skolstadgans poängsystem på stödundervisning för invandrarbarn i grundskolan.

I motionen 1975: 1398 anses att h e m s p r å k som finska, serbokroatiska, grekiska och turkiska utan hinder av bestämmelserna i 5 kap. 8 § andra stycket skolstadgan bör kunna prövas som alternativt tillvalsämne på grundskolans högstadium för invandrarbarn. Motionärerna begär att 200 000 kr. skall ställas till förfogande för försöksverksamhet för de kommuner som önskar pröva en sådan

anordning. Samma yrkande om försöksverksamhet med hemspråk som alternativt tillvalsämne på högstadiet finns i motionen 1975: 1422, dock utan att någon kostnadsram anges för försöksverksamheten.

Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att invandrarbarn i skolan får möjlighet att studera sitt hemspråk. Av budgetpropositionen framgår att en särskild arbetsgrupp har tillkallats inom utbildningsdepartementet för att utreda invandrarelevernas utbildningssituation i grundskolan och gymnasieskolan. Enligt direktiven skall arbetsgruppen närmare belysa hemspråkets ställning på högstadiet. Genom beslut den 26 april 1974 har Kungl. Maj:t medgivit att försöksverksamhet får bedrivas i Norrbottens län med finska eller samiska som ytterligare tillvalsämne på grundskolans högstadium. Gruppen, som skall pröva om en sådan modell även kan utnyttjas för andra minoritetsspråk, beräknas avlämna sina förslag under år 1975. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1975: 1398 och 1975: 1422.

1974 års riksdag konstaterade bl. a. (UbU 1974: 7, rskr 1974: 91) att det nuvarande systemet för tilldelning av statsbidragsberättigade lärartimmar för slöjd undervisningen på grundskolans låg- och mellanstadier inte var tillfredsställande. Delningsbestämmelserna för denna undervisning borde bringas i bättre överensstämmelse med det faktiska behovet av undervisningsgrupper. Det fanns inte enligt utbildningsutskottets mening anledning att vänta med en ändring av dessa bestämmelser tills beslut förelåg med anledning av kommande förslag från utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK). Föredragande statsrådet föreslår i propositionen att delningsbestämmelserna för ämnet slöjd ändras så att en grupp får anordnas för varje påbörjat 15-tal elever i ämnet på låg- och mellanstadiet vid skolenhet.

Enligt motionen 1975: 1397 kommer i fråga om anordnande av slöjdgrupper på grundskolans låg- och mellanstadier vissa brister att kvarstå om förslaget i propositionen genomförs. Eftersom skolledningen måste ta schematekniska hänsyn och dela eleverna i slöjdgrupper med beaktande av redan förekommande klassanordningar vid skolenheten, är det enligt motionärerna lämpligare att följa principen att dela varje klass med lägst 17 elever i två slöjdgrupper. Den i motionen föreslagna delningsprincipen föreslås av kostnadsskäl bli genomförd successivt under en fyraårsperiod med början i årskurs 3 läsåret 1975/76 samtidigt som propositionens förslag tänks bli förverkligat övergångsvis för årskurserna 4—6.

Förslaget i propositionen innebär ett ökat statsbidrag till skolans huvudmän för slöjdgrupper. Även om utskottet har stor förståelse för yrkandet i motionen 1975: 1397 talar statsfinansiella skäl för att riksdagen bör följa det förslag som regeringen lagt fram. Utskottet avstyrker således bifall till yrkandet i motionen 1975: 1397.

Med skrivelse den 24 juni 1974 har skolöverstyrelsen redovisat ett av Kungl. Maj:t givet utredningsuppdrag beträffande särskild läromedelspersonal i grundskolan och framlagt förslag härom. Enligt riksdagens beslut år 1972 (UbU 1972: 2, rskr 1972: 68) borde Kungl. Maj:t skyndsamt lösa frågan om sådan skolpersonal.

Skolöverstyrelsens förslag innebär bl. a. att de statsbidrag som i dag utgår till tillsynslärare och skolbibliotekarier i fortsättningen skall utgå schablonmässigt till läromedelsuppgifter, vissa skolledaruppgifter samt vissa andra uppgifter samt att kommunerna fritt med denna resurs får utforma organisationen efter lokala förhållanden. Det statliga schablonbidraget föreslås relaterat till det antal poäng som skolanläggningen enligt 1 kap. 7 § skolstadgan omfattar. Av handlingarna i ärendet framgår att Svenska kommunförbundet för ett genomförande av förslaget ställt krav på ytterligare statsbidrag utöver nuvarande statliga bidrag till tillsynslärare och skolbibliotekarier. Föredragande statsrådet biträder i propositionen inte skolöverstyrelsens förslag beträffande schablonbelopp till kommun för läromedelspersonal m. m. och hänvisar därvid bl. a. till att utredningen om skolans inre arbete (SIA) behandlat frågan om skolbibliotekariens roll i skolans arbetsmiljö.

I motionen 1975: 1395 begärs vissa klarlägganden av den föreslagna schablonresursens konsekvenser för nuvarande personalförhållanden samt förslag till riksdagen i budgetpropositionen för år 1976/77 med utgångspunkt i skolöverstyrelsens utredning om läromedelspersonal.

Utskottet uppfattar läget så, att skolöverstyrelsens utredning om läromedelspersonal är föremål för fortsatt beredning i regeringens kansli med anledning av SIA:s betänkande och förutsätter att det av riksdagen år 1972 givna uppdraget slutligt redovisas i samband med den aviserade propositionen om skolans arbetsmiljö. På grund av det anförda anser utskottet att yrkandet i motionen 1975: 1395 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1975: 823 behandlas den lokala skolledningens möjlighet att på ett friare sätt än för närvarande nyttja de förstärkningsresurser som enligt vissa regler står till en skolas förfogande.

Utskottet anförde i samma ärende i sitt betänkande 1974: 12, att utskottet inte hade något emot att pågående försöksverksamhet med en friare användning av resurstimmarna får en större omfattning än för närvarande, bl. a. i syfte att minska undervisningsgruppernas storlek. Riksdagen gav som sin mening Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde i ärendet. I särskilt beslut den 31 maj 1974 har Kungl. Maj:t erinrat skolöverstyrelsen om vad utbildningsutskottet anförde rörande försöksverksamhet med en friare resursanvändning. Utskottet har erfarit att ansökningar gjorts hos regeringen av vissa kommuner, t. ex. Solna och Umeå. Utskottet vill ånyo understryka värdet av en utökning av

den pågående försöksverksamheten. Med hänvisning till att SIA:s betänkande nu remissbehandlas samt till arbetet inom SSK avstyrker utskottet bifall till motionen 1975: 823.

I motionen 1975: 821 hävdas att redogörelsen för SIA:s försöksverksamhet är bristfällig och att det därför inte är möjligt att dra de slutsatser av försöksverksamheten som SIA gjort. En kompletterande redogörelse beträffande vissa frågor anses önskvärd. Vidare begärs en redogörelse för andra försök med friare resursanvändning som bedrivits av olika kommuner.

Enligt vad utskottet erfarit har kommunerna efter varje försöksår till utbildningsdepartementet överlämnat särskilda redovisningar av de olika försöken. Vidare har SIA initierat ett antal forskningsprojekt, vilkas resultat utredningen åberopat för sina förslag. SIA:s betänkande remissbehandlas för närvarande.

När det gäller utvärdering av den försöksverksamhet som bedrivs för medel under anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet har inom skolöverstyrelsen en särskild arbetsgrupp med företrädare för bl. a. pedagogisk forskning tillsatts. En rapport beträffande den med nyssnämnda medel bedrivna försöksverksamheten beräknas vara färdigställd i september 1975. Rapporten avser fem kommuner, nämligen Stockholm, Botkyrka, Malmö, Norrköping och Borås.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till yrkandena i motionen 1975: 821.

Förslag om en utredning med uppgift att omformulera skolsystemets mål och sociala värderingar förs fram i motionen 1975: 1369. I denna formuleras ett antal principer för skolarbetet, t. ex. att skolsystemet skall syfta till personlighetens allsidiga utveckling och att skolan skall främja solidaritet mellan individerna i samhället.

Utskottet konstaterar att många av de värderingar som återges i motionen överensstämmer med de värderingar som finns i läroplanen för grundskolan (Lgr 69). Beträffande läroplanens mål råder stor samstämmighet mellan de politiska partierna. I motionen finns emellertid också värderingar som inte delas av flertalet svenska medborgare. Med hänvisning till att enighet i stort föreligger beträffande de mål för grundskolan varom riksdagen beslutat åren 1962 och 1968 (prop. 1962: 54, SäU 1962: 1 och 5, rskr 1962: 328; prop. 1968: 129, SU 1968: 179, rskr 1968: 378) och till vad utskottet i övrigt anför avstyrker utskottet motionen 1975: 1369.

Frågor om vissa arvodestjänster som institutionsföreståndare och huvudlärare i grundskolan m. m. tas upp i motionerna 1975: 518 och 1975: 548.

Riksdagen gav år 1974 som sin mening Kungl. Maj:t till känna att ett samlat förslag till lösning av frågan om särskilda institutionsförestån-

dare vid olika skolformer så snart som möjligt borde presenteras riksdagen. Enligt uppgift från utbildningsdepartementet kommer systemet med huvudlärare och institutionsföreståndare att prövas generellt vid beredningen av SIA:s förslag. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet yrkandena i motionerna 1975: 518 och 1975: 548.

Även i motionen 1975: 1399 tas upp en huvudlärarfråga, nämligen inrättande av arvodestjänst som huvudlärare för specialundervisningen vid grundskolan. Utskottet avstyrker bifall till motionen med hänvisning till att även denna fråga kommer att prövas i samband med beredningen av SIA:s förslag.

I motionen 1975: 547 begärs att statsbidrag skall kunna utgå till av kommun inrättad arvodestjänst som invandrarkonsulent. Till stöd för sitt yrkande åberopar motionären bl. a. att bidrag sedan den 1 juli 1974 kan utgå till statligt reglerade arvodestjänster som institutionsföreståndare i grundskolan.

Statsbidrag från förevarande anslag utgår till statligt reglerade tjänster inom skolväsendet. Frågor om ändring av denna princip och om statsbidragssystemet i övrigt behandlas av utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK). Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motionen 1975: 547.

Enligt motionen 1975: 833 bör skolöverstyrelsens och länsskolnämndernas förpliktelser vidgas när det gäller tillkännagivande av beslut om tillsättning av tjänst. Sådant beslut tillkännages enligt bestämmelser i skolstadgan (1971: 235) nu enbart genom annons i Post- och Inrikes Tidningar. Beträffande skolstyrelsens förpliktelse i här nämnt avseende gäller enligt skolstadgan att tillsättningsbeslut skall tillkännages dels genom anslag i myndighetens lokal, dels genom individuell underrättelse. Dessa senare bestämmelser går tillbaka på bestämmelserna i förvaltningslagen (1971: 290). Motionären hävdar att statlig tillsättningsmyndighet bör ha samma delgivningsskyldighet som den kommunala skolstyrelsen har i kraft av statliga bestämmelser.

Frågor om tillsättning av tjänst och statlig myndighets skyldigheter i sådant sammanhang regleras i statstjänstemannastadgan (1965: 601). Skolöverstyrelsen och länsskolnämnderna är statliga myndigheter. Skolstadgans bestämmelser om dessa myndigheters skyldigheter när det gäller tillkännagivande av beslut bygger på principerna i statstjänstemannastadgan. Sedan utskottet givit denna bakgrund till det i motionen aktualiserade ärendet vill utskottet erinra om att den väckta frågan har generell räckvidd och därför måste behandlas i ett större sammanhang. I justitiedepartementet bereds betänkandet Effektivare kungörande (Ds Ju 1974: 2). Hos samma departement har även en perso-

nalorganisation i särskild skrivelse aktualiserat frågan om kommunikation av tillsättningsbeslut. Med hänsyn till att frågan kommer att prövas i justitiedepartementet är utskottet inte nu berett förorda att yrkandet i motionen 1975: 833 föranleder någon åtgärd från riksdagens sida.

Skolöverstyrelsen har föreslagit att nuvarande regler om särskild undervisning ändras så att även allergisjuka och gravt infektionskänsliga elever med upprepade kortare frånvaro skall kunna erbjudas en meningsfull skolgång. Bestämmelserna i 5 kap. 45—49 §§ och 8 kap. 45 och 46 §§ skolestadgan ger endast möjlighet att anordna särskild undervisning då läkare bedömer att hinder för skolgång kommer att föreligga under minst tre veckor efter det att undervisningen kan påbörjas. Denna regel om sammanhängande tre veckor utgör enligt överstyrelsen ett hinder för skolans möjligheter att hjälpa elever med upprepade kort sjukfrånvaro samt t. ex. elever med astma eller allergier, varför skolestadgan föreslås ändrad så att berörda elever kan få erforderlig hjälp genom särskild undervisning. I propositionen biträds förslaget och utskottet tillstyrker detsamma.

Regeringens under förevarande anslagsrubrik i övrigt redovisade förslag föranleder inte någon erinran från utskottets sida, varför utskottet tillstyrker desamma.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen godkänner de i propositionen 1975: 1 förordade riktlinjerna för statsbidrag till socialförsäkringsavgift för sjukförsäkringen inom statsunderstödd verksamhet,
2. att riksdagen godkänner de i propositionen 1975: 1 förordade riktlinjerna för statsbidrag till socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen,
3. att riksdagen beträffande bidrag till personell assistans för vissa handikappade elever med anledning av motionerna 1975: 163, 1975: 806 yrkandet 2 och 1975: 1394 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
4. att riksdagen beträffande tillämpning av skolestadgans poängsystem på stödundervisning för invandrarbarn i grundskolan med bifall till motionerna 1975: 160 och 1975: 357 samt med anledning av motionen 1975: 1396 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
5. att riksdagen beträffande hemspråk som alternativt tillvalsämne på grundskolans högstadium avslår motionerna 1975: 1398 och 1975: 1422,
6. att riksdagen beträffande slöjdundervisningens delningsbestämmelser avslår motionen 1975: 1397,
7. att riksdagen beträffande särskild läromedelspersonal avslår motionen 1975: 1395,

8. att riksdagen beträffande förstärkningsresurser avslår motionen 1975: 823,
9. att riksdagen beträffande redogörelse för viss försöksverksamhet avslår motionen 1975: 821,
10. att riksdagen beträffande skolsystemets mål avslår motionen 1975: 1369,
11. att riksdagen beträffande vissa arvodestjänster som institutionsföreståndare och huvudlärare avslår motionerna 1975: 518 och 1975: 548,
12. att riksdagen beträffande arvodestjänst som huvudlärare för specialundervisning avslår motionen 1975: 1399,
13. att riksdagen beträffande arvodestjänst som invandrarkonsulent avslår motionen 1975: 547,
14. att riksdagen beträffande tillkännagivande av beslut om tillsättning av tjänst avslår motionen 1975: 833,
15. att riksdagen godkänner de i propositionen 1975: 1 förordade riktlinjerna såvitt gäller särskild undervisning för allergisjuka och gravt infektionskänsliga elever,
16. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 samt med avslag på motionerna 1975: 1398 och 1975: 1422, motionerna såvitt gäller medelsanvisningen under detta anslag, till *Bidrag till driften av grundskolor m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 4 812 400 000 kr.

2. Särskilda åtgärder på skolområdet. Regeringen har under punkten D 9 (s. 172—173) föreslagit riksdagen att till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.

Motionerna

1975: 356 av fru Nordlander m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 60 000 000 kr.,

1975: 538 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande ytterligare medel till Särskilda åtgärder på skolområdet under budgetåret 1975/76,

1975: 1361 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp) vari hemställs att riksdagen

1. till Särskilda åtgärder på skolområdet anvisar ett i förhållande till budgetpropositionen med 20 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

2. begär att skolöverstyrelsen skall inkomma med förslag till eventuellt tilläggsanslag när medelsbehovet under anslaget kan bedömas mera slutgiltigt,

3. beslutar att utvidga anslagets användningsområde i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet

Medel under förevarande anslag ställs enligt gällande bestämmelser till skolöverstyrelsens förfogande för förstärkning av insatserna på de områden inom skolan där olika problem gör sig gällande. I första hand bör de användas för åtgärder inom grundskolan och därvid främst på högstadiet. I undantagsfall skall bidrag även kunna utgå för insatser på det gymnasiala stadiet. I geografiskt hänseende skall bidrag främst utgå för insatser i storstadskommunerna. Även andra kommuner — t. ex. med betydande invandrargrupper — skall emellertid kunna tilldelas bidrag. Bidrag skall kunna utgå dels för personell förstärkning vid undervisningen, dels till förstärkningsanordningar för elevvård och fritidsverksamhet.

Ansökningar om bidrag hade före utgången av budgetåret 1974/75 inkommit från 140 kommuner och tre landstingskommuner. Av dessa kom 87 kommuner och de tre landstingskommunerna i åtnjutande av bidrag.

Föredragande statsrådet beräknar anslaget till Särskilda åtgärder på skolområdet till 30 milj. kr. för budgetåret 1975/76.

I två motioner begärs att anslaget skall föras upp med ett högre belopp på riksstaten, nämligen enligt motionen 1975: 356 med 60 milj. kr. och enligt motionen 1975: 1361 med 50 milj. kr. I sistnämnda motion yrkas även att riksdagen — utöver beslut om nämnda 50 milj. kr. — skall besluta att ytterligare medel skall anvisas på tilläggsstat om behovet visar sig överstiga 50 milj. kr. Vidare föreslås en utvidning av anslagets användningsområde. I motionen 1975: 538 yrkas att regeringen, om behovet av medel under förevarande anslag avsevärt överstiger 30 milj. kr. för nästa läsår, återkommer till riksdagen med förslag om att ytterligare medel anvisas på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1975/76.

Kostnaderna för pris- och löneomräkningar för budgetåret 1975/76 torde få till följd att omfattningen av den verksamhet som innevarande budgetår bekostas med medel från detta anslag kommer att minska vid en oförändrad medelsram. Kommunernas behov av medel till särskilda åtgärder på skolområdet uppges vara stort. Enligt vad utskottet erfarit går tiden för ansökan om medel för budgetåret 1975/76 ut den 15 april 1975. Utskottet har den uppfattningen att 30 milj. kr. nu bör anvisas under anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet. När nyssnämnda ansökningstid gått ut och medelsbehovet bättre kan överblickas, bör regeringen — om medelsbehovet avsevärt överstiger vad som förutsetts —

lägga fram förslag om att ytterligare medel anvisas på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1975/76. Vad utskottet med bifall till motionen 1975: 538 och med anledning av motionen 1975: 1361 yrkandet 2 anfört beträffande ytterligare medel till särskilda åtgärder på skolområdet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1975: 356 och motionen 1975: 1361 yrkandet 1.

I motionen 1975: 1361 har dessutom framförts yrkande om ett vidare användningsområde för de medel som anvisas under ifrågavarande anslagsrubrik. Utskottet är inte berett tillstyrka detta yrkande.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 samt med avslag på motionerna 1975: 356 och 1975: 1361 yrkandet 1 till *Särskilda åtgärder på skolområdet* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande ytterligare medel till särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1975/76 med bifall till motionen 1975: 538 och med anledning av motionen 1975: 1361 yrkandet 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. att riksdagen beträffande en utvidgning av anslagets användningsområde avslår motionen 1975: 1361 yrkandet 3.

3. Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet m. fl. anslag. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 10—D 12 (s. 173—178) och hemställer

1. att riksdagen till *Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 900 000 kr.,
2. att riksdagen till *Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 6 916 000 kr.,
3. att riksdagen till *Nomadskolor* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 6 145 000 kr.

4. Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader. Regeringen har under punkten D 13 (s. 178—189) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om ansvarsåtagande för staten vid specialskolans obligatoriska praktiska yrkesorientering,
2. till Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 53 822 000 kr.

Motionerna

1975: 164 av fru Tillander m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen

1. uttalar att undervisningen av elever med grava syn-, hörsel- och talsvårigheter på grundskole- och gymnasienivå så långt möjligt decentraliseras och att därvid särskilt beaktas de stora möjligheter till decentralisering av undervisningen som finns för de gravt hörselskadade,

2. hos regeringen begär att förutsättningarna provas för att i undervisningen av barn även integrera vuxna,

1975: 532 av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c) och Eriksson i Ulfsbyn (c) vari hemställs att riksdagen beslutar

1. att utöver den föreslagna nya tjänsten som förskolekonsulent för blinda och synsvaga barn ytterligare en sådan tjänst inrättas,

2. att utöver den föreslagna nya tjänsten som speciallärare/reselärare ytterligare fyra sådana tjänster inrättas,

3. att uppräknat förslagsanslaget till Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader med 367 000 kr. till 54 189 000 kr.,

1975: 1404 av fröken Pehrsson (c) och fru Nilsson i Kristianstad (c) vari hemställs att riksdagen för budgetåret 1975/76 under anslaget Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader beviljar 70 384 kr. utöver regeringens förslag så att två nya tjänster som förskolekonsulent för synskadade elever kan inrättas.

Utskottet

Statsmakterna beslöt år 1965 (prop. 1965: 70, SU 1965: 101, rskr 1965: 275) att blind- och dövskolorna skulle ersättas av en statlig obligatorisk tioårig grundskola för barn som är syn-, hörsel- eller talskadade. Denna grundskola var fullt genomförd i och med utgången av läsåret 1970/71. Skolformen benämns specialskolan. Verksamheten regleras genom specialskolstadgan (1965: 478, omtryckt 1970: 327, ändrad senast 1974: 1098).

Synskadade elever undervisas inom specialskolan vid två skolenheter, belägna i Solna (Tomtebodaskolan) och Örebro (Ekeskolan). Vid Ekeskolan mottas som elever synskadade barn med tilläggshandikapp. Hörselskadade elever undervisas vid dels sex skolenheter, belägna i Stockholm (Manillaskolan), Gnesta (Åsbackaskolan), Lund (Östervångsskolan), Vänersborg (Vänerskolan), Örebro (Birgittaskolan) och Härnösand (Kristinaskolan), dels i särskilda klasser förlagda till grundskolan (s. k. externa klasser). Av dessa mottar Åsbackaskolan elever med tilläggshandikapp. Vid en skolenhet i Sigtuna (Hällsboskolan) undervisas normalbegåvade barn med grava talskador samt hörselskadade barn med beteendestörningar och vissa andra komplikationer.

Skolorna i Kristinehamn (Landaskolan) och Växjö (Värendskolan) för vuxna synskadade har lagts ned den 1 juli 1974. Den 14 juni 1974 meddelade Kungl. Maj:t beslut i vad avser anordnande inom arbetsmarknadsutbildningen av kurser motsvarande den utbildning som dessförinnan anordnades vid Landaskolan och Värendskolan.

I motionen 1975: 164 yrkas att riksdagen som sin mening uttalar att ifrågakavande undervisning för elever med grava syn-, hörsel- och talsvårigheter i möjligaste mån bör decentraliseras. Motionärerna anser att centraliseringen till ett fåtal platser i landet står i klar strid mot strävandena att bereda elever möjlighet att bo kvar i det egna hemmet och få normala sociala kontakter. Särskilt stora förutsättningar för decentralisering finns det enligt motionärernas mening när det gäller de hörselskadade. I motionens hemställan föreslås vidare att riksdagen "hos regeringen begär att förutsättningarna för att i undervisningen av barn även integrera vuxna måtte prövas".

De två yrkandena i motionen 1975: 164 är helt överensstämmande med yrkandena i en av fru Tillander m. fl. (c) vid 1974 års riksdag väckt motion 1974: 477, vilken behandlas i utskottets betänkande 1974: 7 (s. 15—16). Utskottet anför i detta betänkande: "Den pedagogiska och organisatoriska utvecklingen har gjort det möjligt att undervisa allt fler handikappade elever i vanliga skolor. I olika sammanhang har riksdagen slagit fast att de handikappade skall ha samma rätt till utbildning som icke-handikappade och att detta i görligaste mån bör förverkligas inom ramen för det reguljära utbildningsväsendet.

Även om åtgärder inom den reguljära skolan har minskat och sannolikt kommer att ytterligare minska behovet av speciella institutioner för undervisning av handikappade barn, torde sådana institutioner komma att behövas även i framtiden.

I decentraliseringsfrågan vill utskottet framhålla att det delar motionärernas uppfattning att undervisning bör erbjudas specialskoleeleverna så nära hemorten som möjligt. Mot detta önskemål står emellertid bl. a. angelägenheten av att även dessa elever kan erbjudas ett relativt fritt studieval. Som framgår av motionen har en av skolöverstyrelsen tillkallad utredningsman utarbetat ett förslag beträffande utbildning i gymnasieskola för gravt hörselskadade och hörselklass-elever. Förslaget remissbehandlas för närvarande. Skolöverstyrelsen har i sin anslagsframställning aviserat förslag även om högstadieorganisationen för specialskolan för hörselskadade. I det nyssnämnda utredningsförslaget behandlas även de vuxnas undervisningssituation.

Med hänsyn främst till att resultatet av det inom skolöverstyrelsen pågående utredningsarbetet inom specialskolans område inte bör gripas anser utskottet att motionen 1974: 477 bör avslås av riksdagen."

Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets förslag (rskr 1974: 91).

Såvitt gäller yrkandet 2 i den nu aktuella motionen har utskottet redovisat att skolorna i Kristinehamn och Växjö för vuxna synskadade avvecklats. Frågan om vuxenutbildning för hörselskadade behandlas för närvarande av en särskild arbetsgrupp inom skolöverstyrelsen. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till yrkandet 2 i motionen 1975: 164.

Med anledning av motionen i övrigt bör först redovisas att inom specialskolan för synskadade fanns enligt skolöverstyrelsens statistik den 1 november 1974 totalt 179 elever. Av dessa tillhörde 127 Tomtebodaskolan och 52 Ekeskolan. Av de vid Tomtebodaskolan inskrivna eleverna fullgör nära en tredjedel sin skolplikt utanför denna skola. 13 elever får sin undervisning vid två externa klasser i Göteborg. Inte mindre än 32 elever är individuellt integrerade i grundskoleenheter i det kommunala skolväsendet. Möjligheterna att ytterligare decentralisera denna del av specialskolan bedöms vara relativt begränsade.

Vid specialskolan för hörselskadade fanns den 1 november 1974 sammanlagt 611 elever — varav 489 i interna och 122 i externa klasser på hemorten — fördelade på 10 årskurser. Härtill kom vid Hällsboskolan 18 talskadade och 14 hörselskadade elever, som ej är fördelade på årskurser. Såsom utskottet framhöll redan förra året pågår inom skolöverstyrelsen en översyn av utbildningen för hörselskadade elever. Av betydelse i detta sammanhang är vidare att utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK) genom tilläggsdirektiv den 27 september 1974 fått i uppdrag att utreda möjligheterna att komma fram till ett kommunalt medansvar för de handikappade, som nu får sin utbildning inom specialskolan. I direktiven framhålls att den ökade integrationen av handikappade barn i det vanliga skolväsendet är ett uttryck för kommunernas vidgade ansvar för samtliga barns och ungdomars skolgång. SSK har nyligen i betänkandet Huvudmannaskapet för specialskolan och särskolan (SOU 1975: 6) redovisat tidigare diskussioner om och ställningstaganden till huvudmannaskapet för specialskolan och särskolan samt skäl för och mot framtida primärkommunalt huvudmannaskap för dessa skolformer.

Mot bakgrund av det anförda har utskottet funnit sig böra föreslå riksdagen att avslå yrkandet 1 i motionen 1975: 164.

Utskottet vill i detta sammanhang påpeka att under skolöverstyrelsens anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete beräknats medel för viss försöksverksamhet beträffande utbildningen av gravt utvecklingsstörda elever med syn- eller hörselskador.

Fr. o. m. läsåret 1974/75 är landet i vad avser stöd till synskadade elever indelat i fem regioner. Inom regionerna skall det finnas tjänster avseende förskolebarn (förskolekonsulent), avseende synsvaga elever (speciallärare/reselärare) och avseende gravt synskadade elever (special-

lärare/reselärare). Skolöverstyrelsen anser att denna regionala organisation successivt måste tillföras nya tjänster under de kommande åren om de synskadade eleverna skall kunna få en tillfredsställande service. Skolöverstyrelsen uppger att av förskolekonsulenternas senaste årsberättelse framgick att 281 av de 378 registrerade synskadade förskolebarnen i landet besöktes en eller två gånger under läsåret 1972/73 medan de övriga 97 barnen inte fick några besök alls. Enligt skolöverstyrelsens bedömning bör varje barn besökas fem till sex gånger per år. Skolöverstyrelsen föreslår att medel nästa budgetår beräknas för ytterligare två tjänster som förskolekonsulent. Totala antalet elever med behov av reselärarservice beräknas uppgå till 1 300. Skolöverstyrelsen har föreslagit att medel beräknas för ytterligare fem tjänster som speciallärare/reselärare nästa budgetår.

Regeringen har i så måtto biträtt skolöverstyrelsens förslag att medel beräknats för ytterligare en tjänst som förskolekonsulent och en tjänst som speciallärare/reselärare.

I motionen 1975: 532 yrkas att medel anvisas i sådan utsträckning att skolöverstyrelsens nämnda förslag helt kan genomföras. Motionärerna delar skolöverstyrelsens uppfattning att behovet av tjänsterna är uppenbart. I motionen 1975: 1404 yrkas att medel anvisas till båda de av skolöverstyrelsen yrkade tjänsterna som förskolekonsulent.

Regeringens förslag om medelsanvisning innebär totalt sett en inte oväsentlig upprustning av specialskolans tjänsteorganisation m. m. Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot den prioritering som gjorts i fråga om bl. a. ytterligare tjänster vid specialskolan. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna 1975: 532 och 1975: 1404 och föreslår att riksdagen anvisar 53 822 000 kr.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om ansvarsåtagande för staten vid specialskolans obligatoriska praktiska yrkesorientering,
2. att riksdagen beträffande decentralisering av specialskolans elever m. m. avslår motionen 1975: 164,
3. att riksdagen beträffande tjänster som speciallärare/reselärare med bifall till propositionen 1975: 1 och med avslag på motionen 1975: 532 yrkandet 2 beslutar anvisa medel till ytterligare en tjänst,
4. att riksdagen beträffande tjänster som förskolekonsulent med bifall till propositionen 1975: 1 samt med avslag på motionen 1975: 532 yrkandet 1 och motionen 1975: 1404 i denna del beslutar anvisa medel till ytterligare en tjänst,
5. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 samt med avslag på motionen 1975: 532 yrkandet 3 och motionen 1975:

1404 såvitt gäller medelsanvisningen under ifrågavarande anslag till *Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 53 822 000 kr.

5. Specialskolan m. m.: Utrustning m. m. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten D 14 (s. 190—192) och hemställer

att riksdagen till *Specialskolan m. m.: Utrustning m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 2 435 000 kr.

6. Specialskolan m. m.: Resor för elever jämte ledsagare. Regeringen har under punkten D 15 (s. 192) föreslagit riksdagen att till *Specialskolan m. m.: Resor för elever jämte ledsagare* för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 2 326 000 kr.

Motionen

1975: 376 av herrar Strömberg i Botkyrka (fp) och Jonsson i Alingsås (fp) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär nya bestämmelser om ersättning för resor för vissa handikappade m. fl. i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet

Enligt kungörelsen (1965: 254) om ersättning för resor för vissa handikappade m. fl. (ändrad senast 1971: 279) kan elev vid specialskolan och vissa andra institutioner, som anges i en till kungörelsen fogad förteckning, enligt vissa grunder få ersättning för bl. a. resa till och från institutionen vid intagning och utskrivning, vid början av respektive slutet av termin samt för resa fram och åter för besök i hemorten en gång per kalendermånad under vistelsen vid institutionen. I regleringsbrevet för innevarande budgetår är intagen en tilläggsbestämmelse enligt vilken ersättning får utgå för hemresa i samband med förlängd veckoslutsledighet som föranleds av bestämmelserna om femdagars skolvecka. I vissa fall kan ersättning för resa i stället utgå till förälder eller annan vårdnadshavare eller närstående.

I motionen 1975: 376 stryks under vikten av att den handikappade har nära kontakt med sina anhöriga. Motionärernas yrkande syftar till ersättningsbestämmelser som ger den handikappade rätt till ett större antal fria resor än vad som följer av nyssnämnda kungörelse.

Utskottet har inhämtat att bestämmelserna om femdagars skolarbetsvecka i stor utsträckning följs. Enligt förutnämnda tilläggsbestämmelser kan då utgå ersättning för resa till och från skolan varje veckoslut. För en del elever gäller emellertid att avståndet mellan hem och skola är så stort, att resor varje vecka blir alltför påfrestande. Graden och arten av vissa elevers handikapp kan också begränsa resemöjligheterna.

Då motionärernas önskemål beträffande fria resor för specialskolans elever redan enligt nu tillämpade bestämmelser kan tillgodoses behöver den ifrågavarande motionen 1975: 376 inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår yrkandet i denna.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Specialskolan m. m.: Resor för elever jämte ledsagare* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 2 326 000 kr.,
2. att riksdagen avslår motionen 1975: 376.

Stockholm den 25 februari 1975

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffanstorp (c), Jönsson i Arlöv (s), Nordstrandh (m), Wiklund (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fröken Hörlén (fp), fru Gradin (s), herr Johansson i Skärstad (c), fru Dahl (s), herrar Sundgren (s), Karlsson i Mariefred (c), fru Lantz (vpk) och herr Nyhage (m).

Reservationer

vid **punkten 1** (Bidrag till driften av grundskolor m. m.)

1. beträffande *hemspråk som alternativt tillvalsämne på grundskolans högstadium* av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar "Enligt utskottets" och slutar "och 1975: 1422" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning bör utan hinder av bestämmelserna i skolstadgan en begränsad försöksverksamhet med hemspråk som alternativt tillvalsämne på högstadiet komma till stånd redan under läsåret 1975/76. Ett belopp om 200 000 kr. bör därför ställas till skolöverstyrelsens förfogande att fördelas mellan kommuner som önskar pröva undervisning i hemspråk som finska, serbokratiska, grekiska och turkiska på grundskolans högstadium. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motionen 1975: 1398 och med anledning av motionen 1975: 1422 som sin mening ger regeringen till kännä vad utskottet anfört om hemspråksundervisning på grundskolans högstadium samt för ändamålet anvisar 200 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 5 och 16 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen beträffande hemspråk som alternativt tillvalsämne på grundskolans högstadium med bifall till motionen 1975: 1398 och med anledning av motionen 1975: 1422 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
16. att riksdagen med anledning av propositionen 1975: 1 och motionen 1975: 1422 samt med bifall till motionen 1975: 1398, motionerna såvitt gäller medelsanvisningen under ifrågasättande anslag, till *Bidrag till driften av grundskolor m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 4 812 600 000 kr.

2. beträffande *särskild läromedelspersonal* av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar "Utskottet uppfattar" och slutar "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning bör skolöverstyrelsens förslag om en rörlig resurs till kommun för läromedelsuppgifter m. m. bli föremål för ytterligare övervägande i enlighet med vad som anförts i motionen 1975: 1395. Ett regeringsförslag i ärendet bör läggas fram i budgetpropositionen för år 1976/77.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen beträffande *särskild läromedelspersonal* med anledning av motionen 1975: 1395 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. beträffande *förstärkningsresurser* av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar "Utskottet anförde" och på s. 8 slutar "motionen 1975: 823" bort ha följande lydelse:

Riksdagen uttalade sig år 1974 för en friare användning av resurstimmarna. Beslut om försöksverksamhet av detta slag fattas för närvarande av regeringen. Enligt uppgift från utbildningsdepartementet avser regeringen år 1976 lägga fram förslag med anledning av SIA:s betänkande. Förslagen avses träda i kraft tidigast läsåret 1977/78. För att förenkla nuvarande beslutsordning beträffande försöksverksamhet bör regeringen — intill dess den aviserade propositionens förslag träder i kraft — ge skolöverstyrelsen bemyndigande att medge kommun att bedriva försöksverksamhet med en friare användning av skolans s. k. förstärkningsresurser.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen beträffande förstärkningsresurser med anledning av motionen 1975: 823 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående delegering av beslutanderätten,

4. beträffande viss försöksverksamhet av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar "Enligt vad" och slutar "motionen 1975: 821" bort ha följande lydelse:

Det är inte känt hur SIA:s försöksverksamhet påverkat elevernas trivsel, kunskaper, sociala utveckling m. m. Trots detta drar SIA av försöksverksamheten en rad slutsatser om hur arbetsformerna och resursanvändningen i framtidens skola bör utformas. De nämnda faktorernas betydelse för elevernas prestationer, trivsel m. m. är obestridd. Enligt utskottets mening bör SIA i här nämnt avseende lägga fram en kompletterande redogörelse för sin försöksverksamhet. Därvid bör det också uppdras åt SIA att inhämta uppgifter om och lämna redovisning för de försök med andra former av resursanvändning som bedrivits vid en rad skolor. Först med detta underlag är det möjligt att bedöma och ta ställning till stora delar av SIA:s förslag.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. att riksdagen beträffande kompletterande redogörelse för viss försöksverksamhet med bifall till motionen 1975: 821 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. beträffande skolsystemets mål av fru Lantz (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar "Utskottet konstaterar" och slutar "motionen 1975: 1369" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till den i motionen 1975: 1369 utvecklade kritiken mot det nuvarande utbildningssystemets målsättning, inriktning och innehåll. De grundläggande svagheter består i anpassningen till det kapitalistiska näringslivets behov och intressen. Härav följer att rådande utbildningssystem i realiteten motverkar de syften som enligt gällande läroplan skall främjas. I denna anförda målsättningar om utbildningens roll och uppgifter kan sålunda lösryckta ur sitt sammanhang framstå som progressiva och acceptabla. Utskottet delar motionärernas syn på utbildningssystemets oförmåga att utveckla personlighetens helhet och dess växande bundenhet till vad som betecknas som "avnämarintressena" utgörande grunden för en allt starkare teknokratisering av utbildningens innehåll. En demokratisk skola måste inrikta utbildningen på att främja en alternativ utbildning och en samhällsåskådning med syfte

att avskaffa de i grunden odemokratiska fundament varpå dagens samhälle vilar. Utskottet ansluter sig därför till motionärernas uppfattning att en utredning behöver tillsättas för att omformulera skolsystemets huvudmålsättning och sociala värderingar. De i motionens åtta punkter angivna riktningsgivande principerna bör därvid enligt utskottets mening kunna utgöra en god grundval.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. att riksdagen med bifall till motionen 1975: 1369 hos regeringen hemställer om tillsättandet av en utredning beträffande skolsystemets mål,

6. *beträffande arvodestjänst som huvudlärare för specialundervisningen* av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar "Även i" och slutar "SIA:s förslag" bort ha följande lydelse:

Grunderna för inrättande av arvodestjänster som huvudlärare vid grundskolan framgår av bestämmelserna i 15 kap. 48—49 §§ skolstadgan. Arbetsuppgifterna regleras i 15 kap. 54 § skolstadgan. Huvudläraren skall på det stadium eller i det ämne för vilket han förordnats närmast under ämneskonferensen handha den pedagogiska planeringen, lämna övriga lärare råd och anvisningar, främja lärares fortbildning och handleda mindre erfarna lärare.

Skolstadgan medger inte att motsvarande arvodestjänst som huvudlärare inrättas för specialundervisningen vid grundskolan. Behovet av huvudlärare även på detta område torde dock inte kunna ifrågasättas. De nyss angivna arbetsuppgifterna för huvudlärare i skilda ämnen vid grundskolan finns i lika hög grad inom specialundervisningen. Det är därför angeläget att specialundervisningen kan tillförsäkras den förstärkning, som ligger i inrättandet av huvudlärartjänster. Det bör enligt utskottets mening finnas en arvoderad tjänst som huvudlärare vid varje rektorsområde, som omfattar samtliga stadier. Underlag för motsvarande tjänst bör också kunna skapas genom samverkan mellan rektorsområden, som inte uppfyller kravet att omfatta samtliga tre stadier.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. att riksdagen beträffande arvodestjänst som huvudlärare för specialundervisningen vid grundskolan med bifall till motionen 1975: 1399 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

vid **punkten 2** (Särskilda åtgärder på skolområdet) *beträffande ytterligare medel m. m. till särskilda åtgärder på skolområdet under budgetåret 1975/76*

7. av herrar Larsson i Staffanstorp (c), Elmstedt (c), fröken Hörnlén (fp), herrar Johansson i Skärstad (c) och Karlsson i Mariefred (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Kostnaderna för" och på s. 13 slutar "yrkandet 1" bort ha följande lydelse:

Enligt skolöverstyrelsens bedömning har de extra resurser som satts in vid akuta behov givit större resultat i den allmänna undervisningssituationen än om elevantalet skulle sänkts med någon elev per klass. Studieresultaten och arbetsron har förbättrats, vilket bl. a. har haft till följd att skolfrekvensen minskat. Intresset bland kommunerna att få del av anslaget till särskilda åtgärder på skolområdet har varit stort. Innevarande budgetår har bidrag sökts till ett belopp som är mer än dubbelt så stort som vad som stått till förfogande och det finns ingenting som säger att förhållandena skulle vara annorlunda nästa år. Enligt utskottets uppfattning bör nu anvisas 50 milj. kr. under förevarande anslag. När tiden för kommunernas ansökan om medel för läsåret 1975/76 gått ut och medelsbehovet kan överblickas slutligt bör regeringen vidta åtgärder för att de ytterligare medel som behövs skall anvisas till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1975/76.

dels att utskottets hemställan under 1 och 2 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975: 1 och motionen 1975: 356 samt med bifall till motionen 1975: 1361 yrkandet 1 till *Särskilda åtgärder på skolområdet* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande ytterligare medel till särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1975/76 med bifall till motionen 1975: 538 och med anledning av motionen 1975: 1361 yrkandet 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. av fru Lantz (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Kostnaderna för" och på s. 13 slutar "yrkandet 1" bort ha följande lydelse:

På grund av de positiva erfarenheter som gjorts när det gäller medelsanvisningar från förevarande anslag bör anslagsbeloppet fördubblas för nästa budgetår. Enligt utskottets uppfattning bör alltså med bifall till motionen 1975: 356 för budgetåret 1975/76 anvisas 60 milj. kr. under anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet. När tiden för kommunernas ansökan om medel för läsåret 1975/76 gått ut och medelsbehovet kan överblickas slutligt bör regeringen vidta åtgärder för att de yt-

terligare medel som behövs skall anvisas till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1975/76.

dels att utskottets hemställan under 1 och 2 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975: 1 och motionen 1975: 1361 yrkandet 1 samt med bifall till motionen 1975: 356 till *Särskilda åtgärder på skolområdet* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 60 000 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande ytterligare medel till särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1975/76 med bifall till motionen 1975: 538 och med anledning av motionen 1975: 1361 yrkandet 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. beträffande *en utvidgning av anslagets användningsområde* av herrar Larsson i Staffanstorp (c), Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp), herrar Johansson i Skärstad (c) och Karlsson i Mariefred (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar "I motionen" och slutar "detta yrkande" bort ha följande lydelse:

Vidare anser utskottet att anslagets användningsområde bör utvidgas så att bidrag kan utgå även till kommuner utanför storstadsområdena, t. ex. utpräglade glesbygdskommuner. Utskottet tillstyrker därför motionen 1975: 1361 yrkandet 3.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen beträffande en utvidgning av anslagets användningsområde med bifall till motionen 1975: 1361 yrkandet 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

vid **punkten 4** (Specialskolan m.m.: Utbildningskostnader)

10. beträffande *tjänster som förskolekonsulent* av herrar Larsson i Staffanstorp (c), Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp), herrar Johansson i Skärstad (c) och Karlsson i Mariefred (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar "Regeringens förslag" och slutar "anvisar 53 822 000 kr." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att behovet av de i motionerna behandlade tjänsterna är väl dokumenterat. Med hänsyn till regeringens förslag i övrigt har utskottet dock ansett sig endast böra tillstyrka motionerna i vad de gäller ytterligare tjänster som förskolekonsulent och föreslår att ifrågavarande anslag för nästa budgetår förs upp med 53 892 400 kr.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen beträffande tjänster som förskolekonsulent med anledning av propositionen 1975: 1 samt med bifall till motionen 1975: 532 yrkandet 1 och motionen 1975: 1404 i denna del beslutar anvisa medel till ytterligare två tjänster,

dels att utskottets hemställan under 5 — vid bifall till hemställan under 4 — bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med anledning av propositionen 1975: 1 och motionen 1975: 532 yrkandet 3 samt med bifall till motionen 1975: 1404, såvitt den gäller medelsanvisningen under ifrågasvarande anslag, till *Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 53 892 400 kr.

Särskilda yttranden

vid **punkten 1** (Bidrag till driften av grundskolor m. m.)

1. beträffande *slöjdundervisningen* av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m):

Enligt en av skolöverstyrelsen genomförd undersökning om hur delningstalen i ämnet slöjd fungerar har det bl. a. visat sig dels att integrering med slöjd och andra ämnen varit svår att genomföra eftersom slöjdgrupper ofta består av elever från flera klasser, dels att schematekniska svårigheter uppstått i de fall tre slöjdgrupper bildas av två klasser. Dessa svårigheter kommer att kvarstå i betydande omfattning även med tillämpning av det av utskottet förordade delningssystemet. De torde kunna undvikas endast genom delningsbestämmelser, som ger möjlighet att låta varje slöjdgrupp bestå av elever från enbart samma klass.

Enligt vår mening bör därför på sikt ett delningsförfarande i enlighet med vad som föreslås i motion 1975: 1397 genomföras.

2. beträffande *institutionsföreståndare i grundskolan* av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m):

Institutionerna i ämnena gymnastik, hemkunskap, musik, teckning, textilslöjd samt trä- och metallslöjd är synnerligen omfattande. De är rikt utrustade med undervisningsmateriel av olika slag, representerande mycket stora värden. I flera av institutionerna förekommer många kemiska artiklar, vilket ställer särskilda krav på förvaring, användning och kontroll, då dessa artiklar kan medföra förgiftnings-, brand- eller annan olycksfallsrisk vid oriktig hantering. Mängden och omsättningen av inventarier och förbrukningsmateriel fordrar också betydande administrativt arbete. De som svarar för skötseln av dessa institutioner utför

ett ansvarsfullt arbete som är fullt jämförbart med det som institutionsföreståndarna i ämnena biologi, fysik, kemi och teknik får på sin lott.

Enligt vår mening, tidigare framförd i reservation till UbU 1974: 30, bör systemet med arvoderade institutionsföreståndare vid grundskolan utvidgas att även omfatta ämnena gymnastik, hemkunskap, musik, teckning, textilslöjd samt trä- och metallslöjd.